

Јаков Игњатовић

ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА

PORTALIBRIS

Јаков Игњатовић
ВЕЧИТИ МЛАДОЖЕЊА

Copyright © PortaLibris, 2017.

Сва права задржана укључујући право на репродукцију
у било ком облику у целости или делимично.

I

У вароши У. живео је господар Софроније Кирић, трговац. То је било пре шездесет и пет година. То јест, он је већ и пре тога а и после живео, али година 1812-13. то је била у његовом животу најважнија година, јер је срећно прекужио „црне банке” и „девалвацију”.

Варош У. лепа је варошица, крај Дунава. Господар Софроније Кирић, или да рекнемо господар Софра, имао је кућу и трговину баш код бајира, на најбољем месту. „Господар Софра” – тако се звао у послен дан – свецем и недељом, у цркви или каквој црквеној седници звао се „господар Софроније Кирић”, и тако се и потписивао. У кући је имао красну трговину, па и механу. Та његова трговина звала се „бакалница”, али каква бакалница! Шта је према томе „Nürnbergger Handlung” – ништа! Већ издалека пред дућаном, о ћепенку и капку, или испод њега, виде се ствари – еспапи, метле, лопате, опанци, чарапе, и шта још не, да човек избројати не може. Па тек унутра – луле, камиши, ножеви, ћебета, дугмета, дромбуље, али све се избројати не може. Па то чудоредно „сортирање”, да човек све што помисли одмах добити може. Ни сам праотац Поје на свом броду није био тако „сортиран”. Тек ако би у Видину или Пироту таково што видео. Штета што не беше фотографије да се код потомства овековечи.

И лепо је било видети господара Софру пред дућаном како изглеђује муштерије, све лево десно лицем миче, како примамљивим очима муштерије довлачи. Па још у дућану

како продаје, како еспап хвали, мило га је видети и чути, а шегрт као на дроту игра – еспап додаје!

У дућану, у обичан дан, на себи је имао стари кратак „јанкл”, лети и без њега, са засуканим рукавима на кошуљи, па онда увек чакшире у чизмама, капа од црне коже.

Господар Софра био је низак човек, но широк, темељан, јаких плећа и прсију, труп дугачак а ноге врло кратке, мало угнуте као ленче, руке дугачке, јаке, види се да од детињства тешко ради. Појако грбав, повећи нос, очи велике црне, јаки бркови и обрве, коса врана, густа, цела глава као да је у Месопотамији изникла, импозантна, но би требало да је за њу знатна дужина осталог тела, та овако је само контраст.

Господар Софра за недељу и свеца имао је две феле хаљина, и то за недељу од зеленог маншестра чакшире и „јанкл”, и то без гајтана, свецем, пак, чакшире гајтаном исцифране, тако исто и кратка долама, на њој педесет рифа гајтана, и то све од fine црне чоје. Најпре је почео учити трговину, па онда је постао „табак”, зато се тако измешано носи. Табаклук није му добро ишао, почео је трговати, и то срећно.

Кад је „парадно” био обучен, цео изглед му је био за циганског војводу, што није замерити, јер те војводе редовно импозантно изгледају, па као они, и господар Софра, носио је дебео, подужи, горе јако сребром окован штап.

Госпођа Софија, или Сока Кирићка, више није млада, има велику децу, па је још и сад лепа; као млада, морала је бити баш лепота. Лице оријентално, тако као што је кад ко намалао најлепшу матер божју, а стас и сав створ дивотан.

Господар Софра помогао се за време ратова Бунипарте. Посао је добро ишао, „црних банака” било је тма. Он је те банке држао у једном јаком зиданом лагуму, у кади и у бурету. И за времена проснило му се да банке дуго не држи,

јер ће пасти. И сан се испунио. Но господар Софра „благо-времено“ купио је за те банке куће, земље, винограде, и почео је већ и платном трговати. По томе наравно да је и добру кућу водио. Лако му је кад је пуна кућа.

Главна кућа му је била на један кат. Његов стан имао је четири собе. Једна соба за посету, „физиту“.

Диван од јаке зелене чоје, и шест таквих столица, сто и огледало „рококо“ са издељаним сирадама, огледало још и позлаћено. Над огледалом лик светог Николе, патрона господара Софре, а пред њим озго виси на сребрном ланцу велико сребрно кандило. Даље на десној страни на дувару две велике слике. Једна је господара Софре, друга госпође Соке. Господар Софра насликан у свој величини и дужини, у потпуно парадном оделу, у долами, па још преко исте долама, па онда црвен, златом ишаран појас. Па јоште на „казателном“ прсту, на десној руци, велики златан прстен, у средини велики црвен „карнијол“, а на њему изрезано сидро, „котва“, па с једне стране писмо С., с друге писмо К., значи „Софроније Кирић“. Враголан тај молер, намалао га да десни прст пружа на госпођу Соку, која је до њега, па онда у целој његовој дужини, са дугачким трупом, кратким, дебелим, кривим ногама. Погодио га је сасвим, само није требало да је у „свој“ величини; мора да је сликао пародију. Боље да га је допола сликао онако као „Büste“, јер господар Софра кад седи, са својом главом и прсима, леп је, импозантан човек; како устане, стоји – карикатура, права кртина.

Госпођа Сока намалана је у половини величине; није нужно било у целој, јер је била много већа од господара Софре. Зелене фине свилене хаљине, дугачке кожне жуте рукавице, о врату ђердан шестострук крупног бисера, руке упола прекрштене, а у десној руци држи сребром окован „зборник“; на глави златна капа, красан оквир за то лице.

Наравно, лицем је окренута господару Софри, а господар Софра њојзи.

На левом дувару три „алијирта”, све то у златном оквиру. Даље опет слике, фигуре, облигатне у свакој честитој кући: „пролеће”, „лето”, „јесен”, „зима”. На столу опет лежи „зборник”, тај исти насликани, и лепеза, па онда „Вечити календар”. Сановник и годишњи календар је господар Софра у дућану држао. Напоследку, на једном сточићу у углу велики „швајцерски сат” на четири ступчића од алабастра, и тек се онда навија кад ће гости доћи.

Све то је господар Софра набавио после „девалвације”, када је већ пре тога „црне банке” утрошио.

II

Господар Софра, мада се већ обогатио, зато опет увек је дућан и механу држао. Није хтео даље од свог извора.

Калфе није имао, држао је само једног шегрта, а кад је много муштерија или гостију било, морали су сви помагати, и сама служавка, а и сам је служио. На по године пре него што ће шегрта ослободити, узео је новог, да се мало увежба, а имао је већ и једног сина који је помагао.

Господар Софра јако је волео Исаила Чамчића. Исаил, или Иса Чамчић, био је особита шаљивчина, а господар Софра волео је шалу, и рекао је и примао је, није био мргода. Ису Чамчића је од свију најволео.

Иса Чамчић, трговац без дућана, имао је кућу и трговао је са свачим, са кожом, платном, и што год му до руке дође. Око педесет година стар, средњег стаса, сув, лице округло, нос „на небо вопијушчи”, уста увек на смеј готова, очи ситне, зелене, лице увек на иронију или шалу готово. Духом претежнији од господара Софре. Деце није имао; он сам собом и женом може живети. А био је те нарави да је цео свет држао за комедију, и лозинка живота му је била: „Једи, пиј, весели се, та живот не траје хиљаду година”.

Радо се дружио са онима од којих је био духом претежнији, а да с њима лакше шалу збија.

Није се носио као господар Софра. Премда је у послен дан и он носио „јанкл” од маншестра, али покрај тога панталоне и капу. Недељом и свецем у паради, капут од зеленог „трајдрота” и панталоне на „хозентрогере”. Па каквог

је дивног кроја тај капут дугачак до пете, а струк и два дугмета на средини ртењаче! Па калајисан шешир, цилиндар, доле узан, горе широк, као изврнут котлић.

Господар Софра радо се с њим дружио и к њему је одлазио картати се „фрише фире“ или „маријаш“. Ишли су скупа у суботу на вечерње у цркву, и обојица су појали за две певнице. Господар Софра је био добар „певац“, бар он се за таквог држао. Том приликом би се надметали; особито „трећи глас“ је волео господар Софра.

Празником великим већ није се смео упустити, но читао је „оченаш“, учитељ му књигу држао, а господар Софра би у „чтенију“ „казателни“ прст, на ком је велики прстен, на књигу метнуо. Па кад су таком приликом у цркву ушли, дивно их је било видети у „трајдроту“ и долами. После службе господар Софра обично би учитеља на ручак позвао.

Дође Чамчић господару Софри. Баш је био понедељак. Било је после ручка.

– На здравље ручак, Софро! Јеси л’ за разговор?

Господар Софра је још за трпезом седео.

– Јесам. Седи, Чамчо. – Сипа му у чашу вино.

– Фала, баш сам и ја сад ручао. Јеси л’ јуче имао добра пазара? Та код тебе увек добро иде.

– Фала богу, јесам. Имао сам ноћас и лађара доста у мени, само та врашка деца даме слушају, већ све од посла измичу.

– Па кажи ми ког врага већ тргујеш, зар још ти није доста, та већ си малим Рочилдом постао! Ја да сам на твом месту, не би’ се више мучио, већ би’ се света мануо, па би’ комотно живио.

– Ја сам већ тако научио, да без посла живити не могу.

– Па докле ћеш тако живити?

– Док могу радити; знаш ко је како живио, тако мора и умрети.

- Па већ и твој Пера скоро ће те заменути.
- Мој Пера још није зрео; сад му је тек седамнаест година, па још капом ветар тера.
- А да шта ће, кад се отац за њега побринуо.
- Господар Софри је то мило.
- Ал' сам се доста намучио.
- Да не би Бунипарте, и ти не би до тога дошао. И ја сам имао сандучић црни' банака, но задоцнио сам се.
- Не би' пропао ни да сам се задоцнио, јер кућа и дућан би ми остали, па би' опет наново.
- Боме, да сам богат као ти, стидно би' се те дромбуље и чегртаљке продавати.
- Господар Софра смеши се. Радо слуша о свом богатству, и радо приповеда како се помогао.
- Ја сам био сирома', учио сам и табаклук и трговину. Тешко ми је било до три хиљаде доћи. Двадесет година је требало да сам могао рећи: имам начисто без дуга три хиљаде форинти. Но како сам до три хиљаде дошао, онда је све од себе даље ишло, пет, десет хиљада и више. Па кад се опоменем какви су преда мном богати трговци били, какав је био Тоша Сарајкић, па ето дошао до просјачког штапа. Ко би помислио да ћу постати богатији од њега и од његови' синова!
- Можеш Бунипарти свећу упалити.
- Не Бунипарти већ цару Александру и Кутузову.
- Онда се још све на свету о Бунипарти, Александру, Кутузову, Милорадовићу и другим знаменитим људима говорило, али све о рату.
- Ал' врашки је човек тај Бунипарта, тај ће још начинити посла, мој Софро!
- Може лако бити, да га већ 'оће у кавез, као што сам читао како је Тамерлан Бајазита.

– Ја не би’ тако, Софро, да сам ја ђенерал; ја би’ с њиме сасвим друкчије поступио.

– Како?

– Ја би’ га пустио нек дође са великом војском, а ја би’ на њега са малом. Цара би’ молио најпре да опет дâ правити сијасет црни’ банака, па би те опет претворио у талире и дукате. Тада би’ дао разгласити у војсци француској да који војник дезертира и к мени добегне, добиће сто талира, и двеста, а официри толико дуката, па да видим не би л’ француска армада к мени добегла...

Господар Софра слатко се смеје, брише очи.

– Ала си ги баш велики ђаво, Чамчо, тебе би требало за ђенерала начинити!

Чамча ћути, па опет настави:

– Знаш шта би сад добро било, Софро!

– Шта?

– Да дођеш к мени, сазвао сам друштво, па да се мало картамо.

Господар Софра мисли се.

– Не браним. Сад после подне и онако нема муштерија, а лађари тек пред ноћ долазе. Милане!... Зовите Милана.

Виче шегрта. Милан дође.

– Да знаш, сад ћу мало отићи, а ти пази; вино неће до вечере пролазити, али опет нешто ћу ти оставити, ако ко узиште. Хајдмо!

Дигне се господар Софра, извуче „јанкл”, па оде са Чамчом у дућан, и заповеди шегрту да постоји у дућану, па онда оде у механску собу, завири у „шенктиш” да види има ли још нива у бокалу. У бокалу вина до половине. Извади из џепа креду па повуче танку линију – белешку докле је вино, па опет у дућан.

– Милане, у бокалу има још доста вина, ал’ тешко да ће ко тражити, но опет да га имаш.

Тако Чамча и господар Софра оду, и малочас па су код Чамче. Чамчина кућа је ниска но подугачка. Ту је и кавана. Чамча и тргује и кавану држи. Момка не држи, служи он и његова госпођа Сара. Сувоњава, висока женска око четрдесет, питомог изгледа.

Уђу у канапу. Ту је један стари билијар, већ искрпљен, столице доста старе и отрцане, па четири мала зелена стола, и један велики. Има већ и друштва.

– Дај, Саро, двапут каве.

– Одмах.

– Хајд', Софро, седимо. Шта ћемо се картати?

– Мало нас је, нек дође још когод.

Чамча позове још два господара, пурђера, и сад питају се шта ће играти. Једни су за „фрише фире”, а други су за „пунишака”. Сложе се за последње. И кафа се донесе.

Играли су на мале новце, на крајцаре. Бадава хоће Чамча да повиси таксу, господар Софра не допушта. Донекле тако играли, и сврши се тим игра, да је господар Софра покрај маковог кеца остао платка.

Љутито баци карту о сто. Сви се смеју.

– Нећу се више играти. Нисам стекао на картама, и мојим синовима, да знам да ће бити карташи, сад би' им још шију заврнуо.

Устане, хода, па пуши. Још мало, па и остало друштво дигне се, јер кад нема господара Софре, нема ни пуникаша ни смеја. Господар Софра седне сам за један сто, па иште вина. Чамча му донесе, и седе до њега, госпођа Сара остале госте служи.

Чамчи у глави врзе се неки план. Док је у кавани, мисли се како би добро било овом или оном робом шпекулирати. Када тргује и путује, онда опет жели кући и планира какву ће велику гостиону И кавану начинити. Непостојан дух.

– Знаш, Софро, шта би' ти рекао?

– Шта?

– Хајд’ с чим год да шлекулирамо. Шта ће ти та бакалница?

– Ја могу и бакалницу имати и шпекулирати. Но, с чим да шпекулирам?

– Ма с чим. Хоћеш ли са вином? Видиш сад како је добра цена у Ђуру и Пожуну. Не би згорег било две-три лађе однети.

– Нећу, вино се пије и увек га је мање, тешко се пази на њега.

– ’Ајдмо горе у Словачку, на Ваг, да спустимо Дунавом сплавове, па од чамова да правимо тачке, па да продајемо, ту има профита.

– Мрзи ме на води трговати.

– ’Ајдмо у Лајпциг, па да донесемо разна еспапа.

– Нисам за лајпцишки еспап, водем са платном.

– Па добро, ’ајд’ са платном.

– Па куда, у Шлеску?

– Ја би’ био за Кракову.

– Давно желим и сам у Кракову, још онде никад нисам био.

– Дакле, ’ајд’ у Кракову.

Господар Софра мисли се, о томе већ давно планира.

– Та како сам да идем?

– Кад би ти пошао, ишао би и Јова Кречар.

– Не би згорег било, онда би’ и ја ишао.

– Па и сам би’ ишао. Нешто новаца имам, а још би’ нешто подигао, и ако не би’ могао као и ви, а ја би покрај вас профитирао, јер кад се у већем квантуму купи, јефтиније стоји. А ја сам био већ више пута у Кракову, све познајем у прсте.

– Промислићу се.

Тако се разговарају, и Чамча својим слаткоречијем

бацио је господар-Софри црва у главу; неће дуго трајати, па ће се одважити.

Сад се господар Софра дигне, време је већ, мора кући. Оде.

– Збогом, Чамчо.

– Збогом, Софро; промућкај добро што сам ти казао.

Када кући дође, прво ступи у дућан, пита Перу је ли што пазарио.

– Је л' био когод, Милане?

– У дућану сам продао неке ситнарије, игле и конце, друго ништ'.

– А вина?

– Није нико тражио.

Сад господар Софра уђе у механу, погледи у бокал, нема штрикле што је кредом превукао, види се да нешто фали. Док је био код Чамче, донде је Милан бокал нагнуо и мало се напио.

– Оди, Милане, овамо.

– Изволите.

Милан дође, господар ухвати га за лево уво, па му главу к бокалу притегнуо.

– Гледај, фали ли што у бокалу, јеси л' отпио?

Промрда га.

– Јеси л' пио?

– Нисам.

– Шта лажеш кад сам кредом забележио докле је било; кажи право, јеси л' пио?

– Јесам.

Господар гледа га напрeko; Милан стрепи.

– Још једаред ако те ухватим, отераћу те, знаш!

Господар Софра био је строг, али праведан према млађима. Није се нико могао потужити да је гладан, но није трпно бирање у јелу. Тако, кад је приметио да ко шта не

воли јести, он је баш то дао кувати. Кад је сазнао и приметио да ко не воли жуту репу, он је баш то дао кувати; па и сам није волео жуту репу, али при трпези ипак је доста јео и хвалио како је добра, јер хоће да научи млађе на свашта. Напротив, кад је видео да когод бајаги неће да пије вино, он донде нуди, док га не принуди, јер вели нема горе него који се извлачи, ти ће бити тек пијанци, или већ јесу.